

Рада ботанічних садів України
Управління з питань екологічної безпеки Запорізької міської ради
Позашкільний навчальний заклад
”Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад» “
Запорізької міської ради Запорізької області

**БОТАНІЧНІ САДИ ТА ДЕНДРОПАРКИ –
ЦЕНТРИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У СУЧАСНОМУ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

*Матеріали сесії Ради ботанічних садів України
Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 60-річчю позашкільного навчального закладу
”Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад» “
Запорізької міської ради Запорізької області*

29 травня – 1 червня 2018р.

**Запоріжжя
2018**

Редакційна колегія:

Фролов М.О. – доктор історичних наук, професор,
ректор Запорізького національного університету, народний депутат України

Заїменко Н.В. – Голова Ради ботанічних садів та дендропарків України,
директор Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України

Єршоміна Т.І. – директор Позашкільного навчального закладу
”Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад» “ Запорізької міської ради
Запорізької області

Гнатюк А.М. – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник
Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України

Гапоненко М.Б. - кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України

Каганов Ю.О. – кандидат історичних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної
роботи Запорізького національного університету

Артюх-Савлущинська І.Ю. – в.о. заступника директора Позашкільного навчального
закладу ”Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад» “
Запорізької міської ради Запорізької області

Відповідальність за точність та достовірність матеріалів,
викладених в публікаціях, несуть автори

Друкується за ухвалою вченої ради
Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України

Б86 Ботанічні сади та дендропарки – центри формування екологічної культури у сучасному інноваційно-освітньому просторі : матеріали сесії Ради ботаніч. садів України Міжнар. наук. конф., присвяч. 60-річчю позашк. навч. закл. «Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад» Запорізької міської ради Запорізької обл. (29 трав. – 1 черв. 2018 р.) / редкол. : Н. В. Заїменко та ін. – Запоріжжя : [ЗНУ], 2018. – 296 с.

УДК 502.211:582:630.27(063)

©Автори публікацій

©Запорізький національний університет, 2018

ЗМІСТ

Єрьоміна Т.І. ЗАПОРІЗЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД – ЦЕНТР ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	11
Косенко І.С., Грабовий В.М. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ	18
Слюсаренко О.М., Азарова Л.В., Васильєва Т.В. РІЗНОМАЇТТЯ КОЛЕКЦІЇ ДЕРЕВНО-КУЩОВИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ НАУКОВОЇ ТА ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА	21
Алехин А.А., Орлова Т.Г., Алехина Н.Н. СЕМЕЙСТВО SCROPHULARIACEAE JUSS. В КОЛЛЕКЦИИ БОТАНИЧЕСКОГО САДА ХАРЬКОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ім. В.Н. КАРАЗИНА	24
Орлова Т.Г., Друлева И.В., Алёхин А.А. ИНТРОДУКЦИЯ ВИДОВ СЕМЕЙСТВА LEGUMINOSAE JUSS.	26
Ляшенко В.В., Алёхин О.О. ОСОБЕННОСТИ НАЧАЛЬНЫХ ЭТАПОВ ОНТОГЕНЕЗА ВИДОВ РОДА LINUM L. EX SITU	29
Мамедов Т.С., Аббасова З.Г. РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИНТРОДУКЦИИ ДРЕВЕСНЫХ РАСТЕНИЙ В КОЛЛЕКЦИЯХ ИНСТИТУТА ДЕНДРОЛОГИИ НАН АЗЕРБАЙДЖАНА	32
Єрьоміна Т.І., Корнієвська В.Г., Корнієвський Ю.І. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ	34
Кабар А.М., Мартинова Н.В., Іванько І.А. СТАН ДЕРЕВОСТАНУ ПАРКОВИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА ДНІПРО НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ «ЗЕЛЕНИЙ ГАЙ»	40
Степенькіна П.Я. КОРСУНСЬКИЙ ПАРК У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	42
Казімірова Л.П. БОТАНІЧНИЙ САД ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	45
Бедніна В.Г. ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКЕ ЗНАЧЕННЯ БОТАНІЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	47
Сіляк О.Ф. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНИЙ ФАКТОР ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	50
Коломійчук В.П., Солдатова Л.І. ДЕНДРОФЛОРА ОЗДОРОВЧОГО КОМПЛЕКСУ «ПРИБІЙ» (м. ПРИМОРСЬК, ЗАПОРІЗЬКА обл.)	53
Гнатюк А.М., Гапоненко М.Б. КОЛЕКЦІЯ РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН ЯК БАЗА ДЛЯ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ	56
Лось С.А., Терещенко Л.І. ВІДБІР ПЛЮСОВИХ ДЕРЕВ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО (QUERCUS ROBUR L.) В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ	58
Прикладівська Т.Р. ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК ім. А.ТАРНАВСЬКОГО – УНІКАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ	61

Дениско І.Л., Мороз О.К. РОЗАРІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОПАРКУ "СОФІЇВКА" НАН УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ НАВЧАЛЬНОЇ ЕКСКУРСІЇ	64
Терещенко Л.І., Самодай В.П., Білоножко В.С. СОСНА ВЕЙМУТОВА (<i>PINUS STROBUS</i> L.) В КУЛЬТУРАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ	67
Соломаха Н.Г. ДОСВІД ІНТРОДУКЦІЇ <i>PINUS FLEXILIS</i> JAMES. НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ	69
Степанова В.С. РОЛЬ БОТАНИЧЕСКОГО САДА НФАУ В ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ И НАУЧНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ЖИЗНИ УНИВЕРСИТЕТА	72
Щербина М.О., Шевчук О.П. ІНТРОДУКЦІЯ РІДКІСНИХ ГОЛОНАСІННИХ В УМОВАХ БОТАНІЧНОГО САДУ ЛНУ і.м. І. ФРАНКА	73
Глухова С.А., Шиндер О.І., Михайлик С.М. КОЛЕКЦІЙНИЙ ФОНД ДЕРЕВНИХ РОСЛИН СИРЕЦЬКОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ	76
Кушнір Н.В. РОЛЬ БОТАНІЧНОГО САДУ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ БОТАНІКО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ДІЛЯНКИ «ДАЛЕКИЙ СХІД»	78
Рильський О.Ф., Петруша Ю.Ю. ПРОГРАМА «ПІЗНАЙ УКРАЇНУ» ТА РОЛЬ ДЕНДРОПАРКІВ І БОТАНІЧНИХ САДІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ І ШКОЛЯРІВ	81
Притула О.Л. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ТА ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ТРАДИЦІЙ ЕКОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ І СЕРЕДОВИЩА ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА	83
Потапова Л.В. ІНКЛЮЗІЯ ЧЕРЕЗ ІНТЕГРАЦІЮ У ВИГЛЯДІ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ФЛОРИСТИКИ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ТА ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ	91
Пристапуна І.В., Авраменко Н.В. МІСЦЕ РОДУ <i>HIBISCUS</i> L. В УРБАНОФЛОРИ м. ЗАПОРІЖЖЯ	94
Філіппов П.Д., Троїцька О.О., Білоконь К.В., Манідіна Е.А. РОЛЬ БОТАНІЧНИХ САДІВ І ДЕНДРОПАРКІВ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ	97
Бугаєц І.К., Троїцька О.О., Беренда Н.В., Білоконь К.В. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В БОТАНІЧНИХ САДАХ І ДЕНДРОПАРКАХ – СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	99
Плахтий Т.Я. СОЗДАНИЕ ЭКОЛОГО-ЭРГНОМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА В ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ.	102
Даниленко Т.В., Капінус Т.В., Кучер-Горіла В.О. ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖИНА «МОЯ МАЛА БАТЬКІВЩИНА»	106
Васильєва Т.М. ЕКСКУРСИЯ КАК МЕТОД ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ САДОВО-ПАРКОВОГО ХОЗЯЙСТВА	116
Тесля Т.О., Батова О.М. ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЛАНДШАФТІВ	119

Заліська О.І. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В ХОРТИЦЬКОМУ РАЙОНІ м. ЗАПОРІЖЖЯ.....	121
Євтушенко І., Гринь М. ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ЗАПОРІЖЖЯ МЕТОДОМ БІОІНДИКАЦІЇ.....	124
Гордієнко Ю.В. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ.....	127
Раташнюк О.В., Лихасенко О.Ф. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ НА ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	129
Діброва Ю.Ю., Дерев'яно О.В. МІЙ ВНЕСОК В ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ: «ТУРБОТА ЗА ПТАХАМИ У ЗИМОВИЙ ПЕРІОД»	133
Таланкова-Середа Т.Є., Сиротюк М.І., Шкопинський Є.О., Фокіна А.В. РОЗМНОЖЕННЯ В КУЛЬТУРІ IN VITRO THYMUS VULGARIS	135
Фокіна А.В., Шкопинський Є.О., Таланкова-Середа Т.Є. МІКРОКЛОНАЛЬНЕ РОЗМНОЖЕННЯ ORIGANUM VULGARE	138
Шкопинський Є.О., Джос Г.Ю., Таланкова-Середа Т.Є. МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ В КУЛЬТУРІ IN VITRO RHODIOLA PINNATIFIDA.....	140
Андреева М. ОСОБЛИВОСТІ ОЗЕЛЕНЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ УСТАНОВ	142
Добрунова Д. ПРОЕКТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ НА ПРИКЛАДІ САНАТОРНОГО КОМПЛЕКСУ	146
Ільєнко О.О., Ільєнко О.О. ЛАНДШАФТНІ НАСАДЖЕННЯ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ	149
Білик О.М., Харченко Ю.В. КОЛЕКЦІЯ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «УСТИМІВСЬКИЙ»	152
Козак Т.І., Буняк В.І., Куцела О.Я., Гнєзділова В.І. ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «ДРУЖБА» ЯК НАУКОВИЙ ТА ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ПРИКАРПАТТЯ.....	154
Козак Т.І., Куліш В.В., Гнатюк Р.В. КОЛЕКЦІЯ ДЕРЕВНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ ROSACEAE JUSS. В ДЕНДРОПАРКУ «ДРУЖБА» ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА.....	157
Вербицький В.В. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ДЕНДРОПАРКУ «ЮННАТСЬКИЙ» ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА АКТИВНОЇ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	158
Слива О.А., Середюк О.О., Якобчук О.М., Полупан О.В. ІНТРОДУКЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ MAGNOLIACEAE JUSS. В УМОВАХ БОТАНІЧНОГО САДУ НУБІП УКРАЇНИ.....	161
Ліснічук А.М., Павлюк Г.Т., Бойко С.А. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ СЬОГОДЕННЯ.....	163
Красовський В.В., Черняк Т.В. ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ СУБТРОПІЧНИХ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР ЯК ПРОСВІТНИЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ ХОРОЛЬСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ	165
Мордатенко І.Л., Дойко Н.М., Солошенко В.С. АСОРТИМЕНТ ДЕКОРАТИВНИХ КУЩІВ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ СХИЛІВ.....	168

Мамедова З.А., Мамедова И.О. ПОЛУЧЕНИЕ ЭФИРНОГО МАСЛА И РАЗМНОЖЕНИЕ MYRTUS COMMUNIS L	170
Пахомова І.А. ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ	175
Рахметов Д.Б. ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ІНТРОДУКЦІЇ ТА СЕЛЕКЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РОСЛИН У НАЦІОНАЛЬНОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ ім. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ	178
Мамчур Т.В., Парубок М.І., Свистун О.В. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ БОТАНІЧНОГО РОЗСАДНИКА КАФЕДРИ БОТАНІКИ ТА ЙОГО СЬОГОДЕННЯ	182
Дерев'янка Н.П., Арсієнко А.В. ПРОЕКТ ОГЛЯДОВОГО МАЙДАНЧИКУ НА ТЕРИТОРІЇ ХОРТИЦЬКОГО РАЙОНУ м. ЗАПОРІЖЖЯ	185
Мазулін О.В., Мазулін Г.В. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПРОВІЗОРІВ З ФАРМАКОГНОЗІЇ ТА БОТАНІКИ	187
Мозуль В.И., Денисенко О.М., Заричная Т.П. ЭКОЛОГИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ	190
Нещиренко М.С., Мартинова Н.В. ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ МЕТОДІВ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В БОТАНІЧНОМУ САДУ ДНУ	193
Станкевич С.В. ІНТРОДУКЦІЯ РОСЛИН ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ СІЛЬСЬКОГО І ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	195
Гандовська Л.В., Шпильова А.П. НАВЧАЛЬНО-ПРОСВІТНИЦЬКА РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	198
Клубук В.В. ЗЕЛЕНІ ЛЕГЕНІ СЕЛИЩА НАДДНІПРЯНСЬКЕ	199
Чувікіна Н.В. ЕКСКУРСІЙНА РОБОТА У НАЦІОНАЛЬНОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ ім. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ	201
Драган Н.В., Кривдюк Л.М. ПРОГНОЗ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ КОЛЕКЦІЇ БУЗКУ НА ЛАНДШАФТНІЙ ДІЛЯНЦІ «СІРЕНГАРІЙ»	204
Дуб К.О., Мартинова Н.В. РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ І ВІДПОЧИНОК НАСЕЛЕННЯ	207
Гриценко В.В. РОСЛИНИ «ПЕРЕКОТИПОЛЕ» В ЛУЧНО-СТЕПОВОМУ КУЛЬТУРФІТОЦЕНОЗІ	209
Гнезділова В.І., Неспляк О.С., Маховська Л.Й. ДЕНДРОФЛОРА ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ НА ОПІЛЛІ	212
Калашнікова Л.В. РІДКІСНІ ВИДИ РОСЛИН – ЯК ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ	214

Катревич М.В., Дорошенко Ю.В., Козачук І.Ю. СТВОРЕННЯ КОЛЕКЦІЙНО-ДЕМОНСТРАТИВНОЇ ДІЛЯНКИ ДЕКОРАТИВНИХ ТРАВ У ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ.....	217
Клименко А.В., Заварзіна Г.О. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	220
Могиляк М.Г., Федоровська Я.А., Харчук С.Б. ОСВІТНЄ ТА ПРИРОДООХОРОННЕ ЗНАЧЕННЯ КОЛЕКЦІЇ «МАЛОПОШИРЕНІ ДЕКОРАТИВНІ БАГАТОРІЧНИКИ» БОТАНІЧНОГО САДУ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. ІВАНА ФРАНКА.....	222
Петрук Ю.В. НОВІ ВИДИ РОСЛИН У КОЛЕКЦІЙНОМУ ФОНДІ ВІДДІЛУ ФІТОСОЗОЛОГІЇ КРЕМЕНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ	225
Вегера Л.В. КОЛЕКЦІЯ РОДУ RHODODENDRON L. НДП «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА НАУКОВОГО ОБ'ЄКТА НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ.....	226
Васильюк О.В. ОХОРОНА ДЕНДРОПАРКІВ ТА БОТАНІЧНИХ САДІВ У ПЕРІОД РОБОТИ УКРАЇНСЬКОГО КОМІТЕТУ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ (1926-1939).....	229
Плескач Л.Я., Трезуб Т.Г. ФЛОРА МОХОПОДІБНИХ «ПАЛІЄВОЇ ГОРИ» ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ»	232
Скакальська О.І. ОКРЕМІ АСПЕКТИ З ІНТРОДУКЦІЇ ПАПОРОТЕПОДІБНИХ У КРЕМЕНЕЦЬКОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ	234
Ковтун-Водяницька С.М. КОЛЕКЦІОНУВАННЯ В БОТАНІЧНИХ САДАХ ЯК НАУКОВА СКЛАДОВА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	236
Шевченко Т.Л., Калініна М.А. ЛЕКЦІЇ - ЕКСКУРСІЇ – ЯК ФОРМА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНОГО БІОРІЗНОМАНІТТЯ.....	237
Конечна Р.Т., Гулько Р.М., Гамада В.Р., Новіков В.П. ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТИВУВАННЯ RHOMIS PUNGENS В УМОВАХ IN VITRO.....	239
Конечна Р.Т., Гулько Р.М., Хропот О.С., Новіков В.П. ЗАЛІЗНЯК КОЛЮЧИЙ (RHOMIS PUNGENS) ПЕРСПЕКТИВНА ЛІКАРСЬКА РОСЛИНА	242
Діброва Ю.Ю. СОРТУВАННЯ СМІТТЯ.....	245
Доровських В.С. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ТА НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ.	247
Казімірова Л.П., Демчишина З.І. ДЕНДРОПАРК ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПОТЕНЦІЙНА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА ТЕРИТОРІЯ.....	250
Роппе-Тенеїшвілі О.В., Курмаз О.О. ВИЗНАЧЕННЯ ПІДВИДУ БРУСЛИНИ КАРЛИКОВОЇ (EUONYMUS NANA VIEB.) В ЗІБРАНІЙ КОЛЕКЦІЇ РОДУ БРУСЛИНОВИХ (EUONYMUS).....	253
Мельник М.А., Лях В.О. ЗДАТНІСТЬ ДО ПЕРЕЗИМІВЛІ ЩЕПЛЕНОГО МАТЕРІАЛУ САДОВИХ ТРОЯНД В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТИПУ ПІДЩЕПИ	256
Пехуля О.В. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	259

Шведун Г.Г. ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ЕЛЕМЕНТІВ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	261
Богомолова М.М. МІЖЕНЕЦЬКИЙ ДЕНДРОПАРК – ЗАБУТА ПЕРЛИНА ЗАХІДНОГО ПЕРЕДКАРПАТТЯ.	263
Бараненко Т.С., Шубіна В.С., Больбат К.О. КАРАНТИННІ РОСЛИНИ м. ЗАПОРІЖЖЯ	268
Матусяк М.В., Циганська О.І. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ БОТАНІЧНОГО САДУ «ПОДІЛЛЯ» ВНАУ.....	270
Черниш Н.А. РОЛЬ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ	272
Тихенко Л.В. НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ, ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	275
Бойко Н.С., Кривдюк Л.М. ГОРТЕНЗІЇ В ДЕНДРОПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ.....	284
Кожокар Л. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ	285
Роппе-Тенеїшвілі О.В., Ммоквелу М. ОСОБЛИВОСТІ ПОШКОДЖЕННЯ КРОН БРУСЛИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ (<i>EUONYMUS EUROPAEUS</i> L.) ТА БОРОДАВЧАСТОЇ (<i>E. VERRUCOSUS</i> SCOP.) У ЛІСОПАРКОВІЙ ЗОНІ м. ХАРКІВ.....	288
Манушкіна Т.М. АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ЕФІРООЛІЙНИХ РОСЛИН РОДИНИ LAMIACEAE LINDL. В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ.....	291
Федорчук М.І., Коваленко О.А. ВПЛИВ БІОЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ДИНАМІКУ ОНТОГЕНЕЗУ ШАВЛІЇ ЛІКАРСЬКОЇ...	293

ігрові дії та атрибути («Що було б, якби з лісу прибрати...?», «Відгадай рослину»). [5, с. 54].

Глобальні екологічні проблеми стали невід’ємною ознакою нашого часу. Тому цілком логічно, що серед завдань розвитку освіти визначено формування безпечного освітнього середовища, його екологізації; урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку.

Лише знання, сприйняті особистістю, пережиті нею, здатні змінити її світ і вплинути на її поведінку. У процесі екологічної освіти важливо виявити естетичну значущість природи для людини, оцінити її як джерело творчого початку, оскільки емоційне сприйняття природи, її величі і краси збагачує внутрішній світ та послаблює деструктивність людської діяльності.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Волубева Н.Г. Комнатные растения в детском саду – источник познания и здоровья детей: учеб.пособие / Н.Г. Волубева, Л.А. Скульчук. – Магадан: СВГУ, 2017. – 223 с.
3. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К. Л. Крутій, І. Б. Стеценко. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2017. – 124 с. : вкл. + DVD-диск. – Бібліогр.: в кінці розділів. – С.6-17.
4. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. посібник. – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2002. – 173 с.
5. Сухар В.Л. Ознайомлення з природним довкіллям. Старший дошкільний вік /В.Л. Сухар – Х.: Вид – во «Ранок», 2017. – 192 с.

УДК 712 : 630.27 : 502.1 (477.43)

ДЕНДРОПАРК ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПОТЕНЦІЙНА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА ТЕРИТОРІЯ

Казімірова Л.П.1, Демчишина З.І.²

1 Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна, e-mail: L_kazimirova@ukr.net

2 Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Хмельницький, Україна, e-mail: hoencim@gmail.com

Проведене дослідження є основою наукового обґрунтування оголошення території Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді об’єктом природно-заповідного фонду України дендрологічним парком місцевого значення.

Колекційний фонд навчально-дослідної земельної ділянки еколого-натуралістичного центру створювався понад 70 років, представлений цінною колекцією деревних, лікарських, рідкісних і зникаючих рослин з різних ботаніко-географічних районів світу та природної флори України. Має велике наукове інтродукційне, освітньо-виховне, еколого-просвітницьке, орнітологічне, рекреаційне та історико-культурне значення.

Kazimirova L.P., Demchyshina Z.I. Dendropark of Khmelnytsk regional ecological-naturalistic center of urban youth as potential natural reservation territory

The conducted research is the basis of the scientific substantiation of the announcement of the territory of Khmelnytsky regional ecological and naturalistic center of pupils' youth by the object of the nature reserve fund of Ukraine - a dendrological park of local significance. The collection fund of the educational land plot of the ecological and naturalistic center was created for over 70 years, represented by a valuable collection of wood, herbal, rare and endangered plants from various geographical regions of the world and natural flora of Ukraine. It has a great scientific, educational, ornithological, recreational, historical and cultural significance.

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі – ХОЕНЦУМ) – це позашкільний навчально-виховний заклад, який реалізовує державну політику в галузі освіти і науки, Концепцію екологічної освіти в Україні, сприяє розвитку творчої особистості учнів і є координуючим центром інформаційно-методичної, природоохоронної, дослідницько-експериментальної роботи педагогів, учнів та юннатів шкіл і позашкільних закладів Хмельницької області.

ХОЕНЦУМ розташований у масиві приватної забудови мікрорайону Ближні Гречани м. Хмельницького (пров. Шкільний, 8). Площа – 2,06 га.

ХОЕНЦУМ створений на базі реорганізованої 1992 року Хмельницької обласної станції юннатів, яка діяла в м. Проскурові з 1952 року (на території і в будівлі колишньої школи № 12 тодішнього приміського села Гречани). Будинок школи був збудований у 1913 році місцевим «гречанським» паном і відомим лікарем-офтальмологом Сергієм Миколайовичем Полозовим (1876-1937 рр.) – фундатором системи охорони здоров'я Проскурівської округи.

На сьогодні у структурі ХОЕНЦУМ діє 60 гуртків 23 профілів, якими охоплено близько 1 тис. юннатів. Навчально-дослідна земельна ділянка ХОЕНЦУМ багаторазово визнавалась однією з кращих в Україні. У 1994 році тут створено навчальну екологічну стежку.

Дендрологічну складову території ХОЕНЦУМ складають: вхідна і партерна частини, колекція деревних рослин навчально-дослідної земельної ділянки, ділянка Українського саду та плодовий сад.

У вхідній та партерній частинах території ХОЕНЦУМ зростають найстаріші дерева. З боку пров. Шкільного є ряд гіркокаштана звичайного (*Aesculus hippocastanum* L.) в кількості 7 дерев (діаметри стовбурів – 34-54 см, висота – 8-19 м) з двома липами дрібнолистими (*Tilia cordata* Mill.): діаметри стовбурів – 67 см і 83 см, висота – 18 м і 19 м. Вік цих дерев – близько 80 років. Старі дерева берези повислої (*Betula pendula* Roth.) прикрашають партерну частину території.

Ландшафтно-композиційна структура партерної частини території ХОЕНЦУМ вирішена у регулярному стилі і представлена чотирма прямокутними ділянками обсадженими живоплотом з бирючини звичайної

(*Ligustrum vulgare* L.). Серед деревних рослин тут особливо виділяються ялини звичайні (*Picea abies* L.) в кількості 7 дерев з діаметрами стовбурів 36-55 см, висотою 24-26 м, віком – понад 50 років. Ялини мають здоровий вигляд, густу крону, рясно плодоносять, створюють у цій частині території затишок і прохолоду; біогрупа з ялини колючої сизого культивара (*Picea pungens* Engelm 'Glauca') з 6 дерев (діаметри стовбурів – 22-34 см, висота – 14-18 м). Партерні ділянки характеризуються великою кількістю й інших хвойних деревних рослин, тут зростають: тис ягідний (*Taxus baccata* L.), ялівець козацький (*Juniperus sabina* L.), туя західна 'Говея' (*Thuja occidentalis* L. 'Hoveyi'), сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.).

Серед покритонасінних деревних рослин – старі куці самшита вічнозеленого (*Buxus sempervirens* L.), магонії падуболистої (*Mahonia aquifolium* Nutt.), гортензії деревовидної (*Hydrangea arborescens* L.), форзиції середньої (*Forsythia intermedia* Zab.). Ці ділянки у вегетаційний період прикрашають багатолітні квітничково-декоративні рослини.

Навчально-дослідна ділянка включає сектори деревних, лікарських, рідкісних і зникаючих рослин; селекційний та виробничий відділи.

З північно-східного боку навчально-дослідної земельної ділянки ХОЕНЦУМ зростає ряд ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.) в кількості 15 дерев: діаметри стовбурів – 28,5-80 см, віком 60-70 років; а також унікальне старе дерево глоду одноматочкового (*Crataegus monogyna* Jacq.) з діаметром стовбура 44 см і висотою 9 м, віком понад 50 років; липа дрібнолиста (діаметр стовбура – 59 см, висота – 18 м).

Серед деревних рослин за високі декоративні властивості заслуговують на увагу такі види, як гібіскус сирійський (*Hibiscus syriacus* L.), сумах пухнастий (*Rhus typhina* L.), піон деревовидний (*Paeonia suffruticosa* Andr.), різні культивари туї західної.

У 2008 році на території ХОЕНЦУМ було створено ділянку Українського саду, де зростають деревні рослини природної флори України в кількості 26 таксонів.

У старому саду зростають типові сорти яблунь, груш, слив, вишень та інших плодкових дерев.

Серед рослин Червоної книги України на різних ділянках території ХОЕНЦУМ ростуть горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), клокичка периста (*Staphylea pinnata* L.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), півонія тонколиста (*Paeonia tenuifolia* L.), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis* L.), пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale* L.) та ін. (Червона книга України, 2009).

У дендрарії та плодовому саду в різні пори року можна спостерігати понад 40 видів птахів.

Статус дендрологічного парку місцевого значення для території ХОЕНЦУМ сприятиме збереженню колекційно-експозиційних ділянок з багатим видовим складом рослин, а також відкриє широкі можливості наукової, інтродукційної та еколого-просвітницької роботи, інтеграції до дендрологічної

та ботанічної спільноти України, значно підвищить природоохоронну цінність науково-дослідної ділянки і всього ХОЕНЦУМ.

Отже, наявні колекції деревних, лікарських, плодових, рідкісних квітниково-декоративних рослин; ландшафтно-архітектурна організація території зі своєю краєзнавчою та історико-культурною цінністю; штат досвідчених фахівців з плодового і декоративного садівництва, агроекології та квітникарства створюють необхідні передумови для створення природно-заповідної території цієї категорії.

Територія ХОЕНЦУМ має велике наукове інтродукційне, освітньо-виховне, еколого-просвітницьке, орнітологічне, рекреаційне та історико-культурне значення. Пропонуємо надати їй статус дендрологічного парку місцевого значення з назвою «Юннатівський».

Список літератури

1. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я. П. Дідуха. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

УДК 58:582.74

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДВИДУ БРУСЛИНИ КАРЛИКОВОЇ (*EUONYMUS NANA* VIEB.) В ЗІБРАНІЙ КОЛЕКЦІЇ РОДУ БРУСЛИНОВИХ (*EUONYMUS*)

Роппе-Тенеїшвілі О.В.¹, Курмаз О.О.²

*1 Харківська гімназія №1 Харківської міської ради Харківської області,
Україна, dropov@inbox.ru*

*2 Харківська гімназія №1 Харківської міської ради Харківської області,
Україна, pravo-308@ukr.net*

У проекті проаналізовано сучасний стан популяцій реліктового зникаючого виду бруслини карликової (*Euonymus Nana* Vieb.), занесеного до Європейського Червоного списку та Червоної книги України. В процесі дослідження нами було вивчено ритми сезонного росту і розвитку рослин бруслини карликової на ділянці та в ботанічному саду ХНУ імені В.Н.Каразіна і відмічено низку відзнак (різниця у відношенні ширина та довжини листків, початку росту пагонів та їх життєвої форми; час цвітіння, дозрівання плодів та їх кольору та розміру), що свідчить про появі нового підвиду бруслини карликової (підтверджену кафедрою ботаніки ХНУ імені В.Н.Каразіна).

The project analyzes the current state of populations of the relict endangered species of the dwarf euonymus (*Euonymus Nana* Vieb.), which is listed in the European Red List and the Red Data Book of Ukraine. In the course of the study, we have studied the rhythms of seasonal growth and development of dwarf euonymus plants on the site and in the Kharkiv National University Botanic Garden, and a number of distinctions were noted (difference in relation to the width and length of the leaves, the beginning of the growth of the shoots and their livelihoods, the time of flowering, ripening of the fruits and their color and size), which testifies to the appearance of a new subspecies of dwarf euonymus (confirmed by the Botanical Department of the Kharkiv National University).

*Матеріали сесії Ради ботанічних садів України
Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 60-річчю позашкільного навчального закладу
"Дитячий парк «Запорізький міський ботанічний сад»"
Запорізької міської ради Запорізької області*

Верстка, оригінал-макет та друк виконані
у редакційно-видавничому відділі
Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск *Єр'оміна Т.І.*
Редактор *Артюх-Савлущинська І.Ю.*
Технічний редактор *Браженко Л.А.*

Підп. до друку. Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк.6,5
Замовлення №. Наклад 100 прим.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5229 від 11.10.2016